

Andrzej Narloch

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Życie człowieka w semiotyce koloru na przykładzie języka polskiego i rosyjskiego (część I)

W kulturze wielu społeczeństw i narodów barwa pełni różne funkcje i odgrywa istotną rolę w kreowaniu określonych postaw w społeczeństwie. Barwa jako fenomen kulturowy stała się wyznacznikiem preferencji człowieka, jego światopoglądu, postawy społecznej i przekonań politycznych [Narloch 2006, 77–83]. Wykorzystuje się ją do eksponowania i reklamowania wizerunku towarów [Сорокин, Марковина, Крюков 1988, 57]. Jak twierdzą psychologowie, preferowane przez nas w życiu codziennym kolory, zdradzają nasz typ osobowości i temperament [Hartman 1999, 24–35].

Obecna przestrzeń społeczno-kulturowa przesycona jest barwą, stanowiącą istotny semiotyczny komponent funkcjonowania człowieka i jego współdziałania z otaczającą rzeczywistością. Leksyka barw stanowi przykład grupy semantycznej powiązanej siecią wzajemnych relacji tworzącej zwarty system. Koniec XX i początek XXI wieku to okres intensywnych badań nad systemami kolorystycznymi różnych języków, zwłaszcza na płaszczyźnie konfrontatywnej [Zych 1999; Кульпина 2001; Bjelajeva 2005; Komorowska 2010; Narloch 2013].

W niniejszym artykule podejmowana jest próba opisu koloru z punktu widzenia charakterystyki okresu rozwojowego człowieka. Postaramy się odpowiedzieć na pytanie, czy barwa, oprócz opisu wrażeń wzrokowych, może również wyznaczać ramy wiekowe człowieka. Materiał analityczny obejmuje jednostki frazeologiczne, utarte kolokacje, jak również przykłady tekstów, zaczerpnięte z narodowych korpusów języka polskiego i rosyjskiego. Przed przystąpieniem do analizy materiału na wstępie zostaną omówione wzajemne relacje barwy i czasu.

Jedną z najważniejszych ontologicznych kategorii kultury jest m.in. czas. Czas jest niezmiernie istotny dla człowieka, gdyż wyznacza zakres jego życia, stanowi alfę i omegę aktywności ludzkiej. Wszystkie zjawiska, procesy i wydarzenia zachodzą w czasie i tworzone są na podstawie subiektywnego odczuwania długości ich istnienia, wzajemnego następstwa, tempa itd. Owo subiektywne postrzeganie czasu znajduje odbicie w postaci funkcjonowania w języku metafor, takich jak:

czas wlecze się (dłuży się), czas ulega skróceniu, czas płynie za szybko; время быстро течёт (бежит, летит), время тянется (ползёт).

Podjęty opis etapów życia człowieka przez pryzmat spektrum barwnego umożliwi odpowiedź na pytanie, na ile poszczególne okresy zdeterminowane są przez kulturowo przypisane im barwy, na ile barwa, biorąc pod uwagę jej konotacje i symbolikę, determinuje naszą aktywność życiową odzwierciedloną w językowym obrazie świata? Czy język „arbitralnie” przydziela kolory do określonych okresów życia człowieka, czy jest to odbicie pewnych konceptów kulturowych bądź też psychofizycznego odbioru barwy przez nasz system nerwowy? Niekiedy słyszymy, że w jakimś kolorze wyglądamy młodziej lub, przeciwnie, starzej. Nie dziwią nas nagłówki w żurnalach mody typu: *Kolory, które odejmują lat. W tych barwach będziesz wyglądać młodziej!; Chcesz się odmłodzić? Wybierz odpowiedni kolor włosów!; Хотите как можно дольше оставаться молодой и выглядеть так, будто вам по-прежнему 18? Подберите правильный цвет волос и забудьте о прожитых годах!; Помните: светлый цвет волос всегда омолаживает.* Z powyższych przykładów wynika, że kolor niezależnie od tego, czy mówimy o odcieniu włosów, szminek czy odzieży, oddziałuje na nasz mózg. W tym ujęciu czas traktowany jest jako jednostka psychologiczna. Dlatego mówimy tu o czasie psychologicznym, a nie biologicznym. Kolor to informacja biologiczna, którą mózg przetwarza i interpretuje, umieszczając – w nie do końca jeszcze uświadomiony dla nas sposób – na osi czasu.

Czas wydaje się niezależny od procesów i obiektów fizycznych oraz można go traktować jako autonomiczny byt w świecie [Woszczek 2012, 106]. Czas odbija się w związkach przyczynowo-skutkowych, np. skutek zaistnienia różnych procesów chorobowych barwa skóry człowieka podlega zmianom zabarwienia, co możemy zaobserwować w słowach motywowanych nazwami barw, por. *żółtaczką, różyczką, siniak, краснуха, синяк, желтуха.*

Każdy żywy system ma indywidualny rytm czasowy i określone tempo zmian. Podobnie jak cyklicznie zmieniające się pory roku, zmienia się kolorystyka otaczającej przestrzeni. Bynajmniej nie umownie przypisuje się każdej porze roku określoną dominantę kolorystyczną (wiosna – *zielony*, lato – *żółty*, jesień – *czerwony*, zima – *biały*) [Narloch 2013, 331]. Obserwacja tych cykli wynika niewątpliwie z doświadczenia i obserwacji świata, które uwarunkowane są zmianami zachodzącymi w otaczającej przyrodzie.

Natomiast czas życia człowieka można przedstawić jako system linearny, korzystając z określenia metafory pojęciowej, na podobieństwo długiej drogi, po której przemieszczamy się do przodu. Taka przestrzenna i zarazem materialna prezentacja czasu pozwala w konsekwencji na to, że czas można zaoszczędzić,

nadrobić, przyspieszyć, opóźnić, stracić itd. Jak twierdzi Marek Woszczek, analizując filozoficzny problem czasu i przestrzeni u Gottfrieda Wilhelma Leibniza, „Mówiąc jakkolwiek o „upływie czasu”, wyobrażamy sobie naiwnie, iż jest on pewną „rzeczą”, która „płynie” (przez obrazową analogię z rzeką – stąd częste literackie metafory „rzeki czasu”)” [Woszczek 2012, 108].

Rozwój osobniczy człowieka składa się z kolejnych stadiów rozwoju. W tym czasie człowiek zmienia swój wygląd morfologiczny, właściwości fizjologiczne, psychomotoryczne, osobowościowe [Jopkiewicz 2001, 11]. Życie człowieka można podzielić na kilka okresów. Każdy z nich wynika nie tylko z rozwoju fizycznego, lecz także emocjonalnego. Spostrzeżenia te stanowią bazę do zaproponowania uproszczonej periodyzacji rozwoju osobniczego (ontogenezy człowieka) przez pryzmat funkcjonujących w języku określeń kolorystycznych i związków frazeologicznych odnoszących się do każdego stadium. Uwzględniając powyższe, analiza materiału będzie obejmowała następujące okresy: 1) okres narodzin i wczesnego dzieciństwa, 2) młodości, 3) dorosłości, 4) starości, 5) śmierci. Ze względu na ograniczoną ilość miejsca w niniejszym artykule skupię się na prezentacji dwóch pierwszych okresów. Pozostałe trzy okresy zostaną zaprezentowane w kolejnym opracowaniu.

Wskazane wydaje się wyróżnienie dwóch płaszczyzn, na podstawie których można przypisywać funkcjonowanie określonego koloru w relacji do okresu rozwojowego. Pierwsza płaszczyzna dotyczy wskazywania bezpośrednio na jakość barwną obiektów materialnych. Realizacje tego typu odnoszą się do charakterystyki z jednej strony koloru skóry, z drugiej – do cech kolorystycznych noszonej odzieży. Druga płaszczyzna opisu kolorystycznego ma w większym stopniu wymiar symboliczny i bazuje na metaforycznej prezentacji człowieka i jego relacji z otaczającą rzeczywistością właśnie w kontekście symbolicznie ujmowanej barwy. Za nadrzędny w zaprezentowanej poniżej klasyfikacji uznaję podział na okresy rozwojowe człowieka i dalszą klasyfikację uwzględniającą opisane powyżej płaszczyzny.

Zacznijmy od początkowego okresu życia człowieka, tj. od *narodzin i wczesnego dzieciństwa*. Okres ten jest wyraźnie powiązany z pewnymi zakresami barwnymi. Wśród barw często odnoszonych do charakterystyki omawianego okresu należy zaliczyć niewątpliwie kolor *różowy/розовый*. Kolor ten odgrywa istotną rolę w charakterystyce dziecka w tym czasie, a związany jest bezpośrednio z odcieniem skóry nowo narodzonego dziecka. Skóra ta przyjmuje różową barwę i najczęściej przekazywana jest w formie deminutywnej – *розовенький, розоватенький*, por. *Мне приносят младенца. И отдают его мне. Он милый, тёпленький, чмокающий такой розоватенький кусочек жизни...* [НКРЯ]; *Мой маленький, розовенький, пока еще малыш* [НКРЯ]; *Сытый, здоровый младенец розовенький и вкусно пахнет, кожа его чистая, без высыпаний, бархатистая на ощупь* [НКРЯ].

Również w języku polskim barwa *różowa* jednoznacznie wiąże się z charakterystyką małego dziecka. Oprócz tego kolor *różowy* jako atrybut skóry konotuje – podobnie jak w języku rosyjskim – młodość, witalność. Wnosi on również dodatkowe elementy znaczeniowe nawiązujące do urody i zdrowia dziecka. Podobnie jak w języku rosyjskim najczęściej spotykamy realizacje przymiotnika *różowy* w formie deminutywnej – *różowiutki*, por. *Czy śliczny różowiutki i niewinny niemowlak to szczęście? Z pewnością. Ale wychowywanie dziecka to także odpowiedzialność, obowiązki i ograniczenie wolności* [NKJP]; *Oczekując na narodziny swojego pierwszego dziecka najczęściej masz przed oczami pulchnego różowiutkiego bobaska wyglądającego niczym amorek albo dzidzius z reklam w kolorowych pismach (...)* [NKJP]; *Felicja, gdy do nas trafiła miała 7 dni. Niemowlak jak niemowlak – malutki, różowiutki i śliczny* [NKJP]. Stereotypowość charakterystyki opisu kolorystycznego skóry małego dziecka można odnaleźć również w wierszu Czesława Miłosza *Piosenka o końcu świata*: (...) *Dopóki słońce i księżyc są w górze, Dopóki trzmiel nawiedza różę, Dopóki dzieci różowe się rodzą, Nikt nie wierzy, że staje się już (...)*.

Z powyższych przykładów wynika, że dominacja koloru różowego jako stałego atrybutu opisu małego dziecka stanowi równocześnie wyznacznik jego stanu zdrowia. Niemniej jednak barwa ta na tyle silnie powiązana jest w kulturze europejskiej z małym dzieckiem, że w języku angielskim powstała oddzielna nazwa koloru *baby pink* ‘bladoróżowy’.

Początkowy okres życia człowieka wyznacza również kolor *biały* zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim. Kolor ten nawiązuje w obu kulturach, i nie tylko, do idei czystości i niewinności. Źródeł takiego postrzegania należy upatrywać w czynnikach religijnych. Słowniki języka polskiego i rosyjskiego w jednym ze znaczeń opisują *biały/белый* jako atrybut niewinności, czystości [SJPDor, I, 480], [БТСРЯ, 70]. Bardzo często cechy te widzimy właśnie w dzieciach. Odniesienie koloru białego do wczesnego okresu życia człowieka jest w większym stopniu osadzone kulturowo, symbolicznie aniżeli dzięki skonwencjonalizowanym połączeniom językowym. Idea czystości przekazywana jest za pomocą białego koloru ubrania małego dziecka. Ma ona swoje korzenie w liturgii chrześcijańskiej, na przykład biały kolor alby na Pierwszej Komunii Świętej czy biała szata na chrzcie nakładana ochrzczoneму dziecku po namaszczeniu.

Inną możliwością nawiązywania do etapu rozwojowego człowieka za pomocą koloru może stać się charakterystyka z jednoczesnym uwzględnieniem przynależności płciowej dziecka. W kulturze europejskiej dość jednoznaczną rolę przypisuje się kolorowi *niebieskiemu (голубой/синий)* jako barwie zarezerwowanej dla płci męskiej. Natomiast kolor *różowy (розовый)* jawi się jako atrybut żeńskości.

Najwyraźniej podział ten kreuje współczesna moda dziecięca. Psychologowie koloru tłumaczą *różowy* jako kolor księżniczek, młodych i naiwnych dziewcząt. Zarówno w kulturze rosyjskiej, jak i polskiej kolory te wiążą się bezpośrednio z oznaczeniem płci dziecka. Maluch w różowych ubrankach jednoznacznie wskazuje na dziecko płci żeńskiej. Pierwiastek męski wyrażany jest kulturowo poprzez kolory stłumione i ciemne, żeński – za pomocą jasnych i jaskrawych odcieni. Podział ten, chociaż nie tak jednoznaczny, przenoszony jest również na późniejszy okres rozwojowy. Kulturowo ukształtowany stereotyp „różowej dziewczynki” i „niebieskiego chłopca” znajduje swoje odbicie zarówno w języku polskim, jak i rosyjskim¹. Identyfikacja płci przez pryzmat koloru stała się również bardzo dochodowym chwytem marketingowym.

W rosyjskim kręgu kulturowym dychotomia płciowa niebieskiego i różowego również zaznaczona jest wyraźnie. Kulturologi odwołują się tutaj do tradycji używania kolorowych tasiemek jeszcze w XVIII wieku. Zgodnie z zarządzeniem cara Pawła I pod koniec stulecia nowo narodzone dzieci członków rodziny carskiej stawały się kawalerami najwyższych odznaczeń rosyjskich: dziewczynki – św. Katarzyny Aleksandryjskiej, chłopcy – św. Andrzeja Pierwszego Powołania². Ordery noszone były na szarfach odpowiednio różowego i błękitnego koloru. Następnie arystokracja i kupiectwo zaczęły naśladować rodzinę cesarską i darować swoim dzieciom tasiemki imperatorskich kolorów. Tradycja ta zachowała się do dzisiaj. W latach 50. minionego wieku, pod wpływem mody i narzucanych przez projektantów stylów, *niebieski* przyległ do pierwiastka męskiego, a *różowy* do żeńskiego.

Niemniej jednak kolorystyczna tożsamość płciowa ustalana jest już od urodzenia dziecka poprzez te dwa dominujące kolory. Dominacja dwóch barw przejawia się przez cały okres wczesnego dzieciństwa, okres przedszkolny i częściowo szkolny. W późniejszym okresie dychotomia tych barw jako kulturowego identyfikatora płci odgrywa coraz mniejszą rolę. Przejdźmy zatem do kolejnego okresu rozwoju człowieka i jego konceptualizacji przez pryzmat barwy.

Człowiek w *okresie młodzieńczym* jest już z jednej strony w pełni ukształtowaną istotą pod względem psychofizycznym, z drugiej zaś wykazuje pewne nawiązania do wcześniejszego okresu. Przykładem tego może być wymieniany już rosyjski przymiotnik *белый*, symbolizujący moralną czystość, niewinność. W języku rosyjskim odnoszony jest on zwykle do młodej niezamężnej dziewczyny.

¹ Kulturowo okrzepły podział na „niebieskich chłopców” i „różowe dziewczynki” sięga lat 20. XX w. Jednak do połowy XX stulecia to kolor różowy był w większym stopniu przypisany chłopcom, a kolor niebieski dziewczynom. Od połowy lat 50. XX w. rozwijająca się w bardzo szybkim tempie moda i design zaczęły przypisywać kolor różowy pierwiastkowi żeńskiemu, a kolor niebieski – męskiemu.

² Zob. <http://medalirus.ru/rus-ordena/orden-svyatoy-ekateriny.php> (dostęp 6.07.2018).

W tradycji ludowej, poetyckiej jest to określenie związane z wyobrażeniami o urodzie młodej dziewczyny, por. *Красавица румяна и белая*. Z powyższego wynika, że przymiotnik *белый* konotacyjnie nawiązuje do okresu młodzieńczego, wskazując na młodą kobietę (pannę młodą), co notują również słowniki języka rosyjskiego – ‘Символ нравственной чистоты, невинности (обычно невесты)’ [БТСРЯ, 70]. Przykładem wzajemnego powiązania młodego wieku i urody dziewczyny może być fragment wiersza *Красавица лицом белая* Michaiła Berkowicza³:

Красавица лицом белая,
 Нежна и хороша собою (...)
 Ушла нирвана юных дней,
 В дали немислимоу истаяв...
 Зачем-то голова седая
 Сегодня вспомнила о ней.

Okres młodzieńczy to proces fizycznego i emocjonalnego kształtowania się jednostki, który jednak związany jest często z pewnymi niedoskonałościami i brakami, zwłaszcza na płaszczyźnie rozwoju intelektualnego, doświadczenia życiowego. I właśnie tego typu niedoskonałości i braki kojarzone są najczęściej z okresem młodości, a w języku konceptualizowane za pomocą metafor kolorystycznych. Na tym etapie opisu człowieka najczęściej spotykamy się z użyciem dwóch par przymiotników – *żółty/жёлтый* i *zielony/зелёный*. Dodajmy, że semy ‘niedojrzałości’, ‘niedoświadczenia’ mogą być konceptualizowane również na innym etapie rozwojowym człowieka, jednak pierwotnie przypisywane są właśnie temu okresowi. Brak doświadczenia życiowego wynikający z młodego wieku, nieznanostki określonej dziedziny stanowią najważniejszy punkt odniesienia w tego typu określeniach.

Metaforyka „niedojrzałości, młodego wieku” pojawia się w słowach z podstawą słowotwórczą *żółt-* i *жёлт-*, np. *жёлтодзюб, жёлторотый*. Konotacje młodości i niedoświadczenia mają swoje źródła w tym, że wiele piskląt ptaków ma dzioby zbliżone do koloru żółtego. Niemniej jednak możemy tutaj raczej mówić o zatarciu pierwotnego znaczenia. Obecnie słowo to posiada znaczenie: ‘перен. разг. Молодой, неопытный, наивный (о человеке)’ [НСРЯ, I, 456]. Semantyka braku doświadczenia bezpośrednio związana z młodzieńczym wiekiem kryje się również w połączeniu frazeologicznym *жёлторотый птенец*, które używane jest w potocznym języku rosyjskim w pogardliwym znaczeniu dotyczącym młodego, naiwnego i niedoświadczonego człowieka [БАСРЯ, V, 600]. Zaprezentujemy kilka

³ Michaił Fadiiejewicz Berkowicz (1929–2008) (Михаил Фадеевич Беркович) – rosyjsko-izraelski dziennikarz, publicysta i poeta.

przykładów, zob. *Ко мне пришел кадет, совсем мальчишка, глупый, желторотый* (...) [НКРЯ]; *В одних отношениях он совсем взрослый и понимает все, а в других все-таки желторотый мальчик, эта двойственность в нем поражает* [НКРЯ]; *Мальчишка, желторотый птенец, только что вышедший из школы, и напивается в собрании, как последний сапожный подмастерье* [НКРЯ]. Na bazie przymiotnika *жёлторотый* powstał również rzeczownik *жёлторотик* rozg. ‘О молодом, неопытном, наивном человеке’ [БАСРЯ, V, 600].

Podobną semantyką odznacza się w języku polskim rzeczownik *żółtodziób* ‘dorastający, niedoświadczony chłopak’ z kwalifikatorem *pot.* [SBral, 1021]. Co ciekawe, kolor *żółty* konotuje młodość i niedoświadczenie również w innych językach słowiańskich, por. *жовторотий* (ukr.), *жаўтаротае птушанё (птушаня)* (białorus.), *żutokljunac* (chorw.).

Przejdźmy z kolei do przymiotnika *zielony/зелёный*. Barwa zielona w języku polskim i rosyjskim konotuje młodość w parze ze znaczeniem braku doświadczenia. Badacze leksyki kolorystycznej wskazują, że „*зелёный* opisuje przede wszystkim kolor, jaki mają żywe rośliny w początkowej fazie rośnięcia” [Kustova, Rachilina 2003, 27], czyli występuje tu odniesienie do idei odradzającej się po zimie przyrody, tj. do wiosny. Okres ten w świadomości człowieka kojarzony jest z rodzącą się przyrodą z młodymi pędami, roślinami, liśćmi, objawiający się niewątpliwie przewagą koloru zielonego. Przyroda ożywiona wyznacza również jeszcze jedną sferę funkcjonowania przymiotników *zielony* i *зелёный*. Jest to znaczenie niedojrzałości, tj. nienadawania się do spożycia. Barwa ta wyznacza znaczenie ‘nienadający się do konsumpcji’. Na podstawie tego znaczenia Galina Kustova i Jekaterina Rachilina twierdzą, że „W ten sposób w rosyjskim językowym obrazie świata *зелёный* (w odniesieniu do owoców) kojarzy się nie z końcowym, ale z początkowym stadium dojrzewania” [Kustova, Rachilina 2003, 27]. Niedojrzałość owoców w konsekwencji przenoszona jest metaforycznie na niedojrzałość fizyczną i intelektualną człowieka, tj. młodość, i wynikający z tego brak doświadczenia życiowego, zasad panujących w życiu, różnego rodzaju umiejętności, por. *зелёный новобранец, зелёная молодежь* czy też fraza – *Да он ещё совсем зелёный!*

Jak już powiedziano, związki asocjacyjne barwy zielonej z młodym wiekiem są motywowane znaczeniem ‘niedojrzały’ w odniesieniu do płodów roślinnych, co potwierdzają dane leksykograficzne, por. *zielony* ‘o roślinach, owocach: taki, który nie osiągnął dojrzałości, będący w stadium poprzedzającym dojrzałość (często mający kolor zielony); niedojrzały’ [SJP, III, 1017]; *зелёный* ‘Недозревший, неспелый (о плодах, злаках и т.п.) Зеленые помидоры. Зеленые бананы’ [БАСРЯ, VI, 706]. Na podstawie tego znaczenia rozwinęło się przenośne użycie: ‘перен. разг. Неопытный вследствие молодости’ [НСРЯ, I, 551]. Najczęściej spotykamy

kolokacje typu: *зелёный юнец, зелёный гимназист, зелёная молодежь, зелёный возраст*. Szczególnie wyraźnie wzajemne relacje wieku i charakterystyki kolorystycznej niesie ze sobą fraza *зелёный возраст* wskazująca na młodzieńczy (dorastający) wiek, w którym człowiek nie ma jeszcze wystarczającej wiedzy, umiejętności i doświadczenia. W języku rosyjskim funkcjonuje również określenie *молодо-зелено* w znaczeniu ‘О человеке молодом, неопытном, неискушенном’, pr. *Пальто на нём лёгкое, демисезон, того гляди простудится. Эх, молодо-зелено* [HKPЯ]; *Как выглядит молодо-зелено в 41: стать блондинкой и одеться в лайм, как Марион Котийяр* [HKPЯ]; – *Вот будете служить, тоже сами будете получать доход. – Не буду! – сердито отрезал я. – Молодо, зелено, – сказала мать Каму* [HKPЯ].

Natomiast w języku polskim, podobnie jak w rosyjskim, istnieje konceptualny związek młodego wieku i braku doświadczenia. Niemniej jednak nie jest on tak silnie osadzony w porównaniu z rosyjskim. W większym stopniu młody wiek, i co za tym idzie – brak doświadczenia, przekazuje się za pomocą skonwencjonalizowanych konstrukcji, które na pierwszy plan wysuwają sem ‘braku doświadczenia, wiedzy’ aniżeli ‘wiek’: *zielony* ‘o człowieku: niedoświadczony lub niemający wiedzy na jakiś temat’ [SBral, 1002], gdzie w definicji przymiotnika brak jest znaczenia młodego wieku, por. konstrukcję *być zielonym: Z góry przepraszam za nieużywanie fachowego języka, ale jestem jeszcze zielony w sprawach fotografii i moje problemy mogą być dla was banalne* [NKJP].

Wzajemny związek wieku i barwy zielonej można odnotować we frazeologizmie *mieć zielono w głowie*. W tym wypadku można mówić o widocznym przeciwstawieniu wieku dorosłego i mądrości życiowej z jednej strony, jego braku i młodości – z drugiej. Posłużmy się krótkim fragmentem wiersza Kazimierza Wierzyńskiego *Zielono mam w głowie*, który stanowi pochwałę wiosny, młodości i witalności młodzieńczej, por.

Zielono mam w głowie i fiołki w niej kwitną
na klombach mych myśli sadzone za młodu.

Frazeologizmu *mieć zielono w głowie* używa się do charakterystyki osób młodych, co, oczywiście, nie wyklucza odniesienia do człowieka w innym wieku. Powyższy frazeologizm opisuje osobę młodą, nieodpowiedzialną, szaloną, ale też radosną, wesołą. *Słownik frazeologiczny języka polskiego* notuje znaczenie: ‘być niedoświadczonym, naiwnym (z powodu młodego wieku)’ [SFJP, 833], co bezpośrednio wskazuje na charakterystykę wiekową. Wydaje się, że kolor *zielony* w kulturze europejskiej dość wyraźnie wyznacza semantykę młodości i niedoświadczenia,

co potwierdzają również przykłady z języka angielskiego i niemieckiego, por. ang. *Greenhorn* ‘młodziak, żółtodziób’, niem. *Grünschnabel* ‘młokos, żółtodziób’.

Podsumowując zaprezentowany powyżej materiał, można stwierdzić wzajemne ścisłe związki kategorii czasu i koloru. Istotną rolę w tych relacjach odgrywa czynnik kulturowy, który w obu językach bazuje na tych samych podstawach konceptualnych i wykazuje wyraźne podobieństwo. Oprócz tego ważną rolę w budowie wzajemnych związków badanych kategorii odgrywają również czynniki religijne i codzienne doświadczenie człowieka, przekładające się na tworzenie określonych wyrażen metaforycznych z komponentem kolorystycznym. Często barwa, oprócz eksplikacji komponentu wiekowego, niesie ze sobą informację biologiczną wskazującą na płeć, witalność, zdrowie bądź cechy moralne (niewinność).

Wykaz skrótów

- [АСРЯ] – *Aktivnyj slovar' russkogo âzyka*. 2014. Red. Apresân Ū.D. Moskva: Âzyki slavânskoj kul'tury [*Активный словарь русского языка*. 2014. Ред. Апресян Ю.Д. Москва: Языки славянской культуры].
- [БАСРЯ] – *Bol'soj akademičeskij slovar' russkogo âzyka*. 2006. Red. Gorbačevič K.S. Sankt-Peterburg: Nauka [*Большой академический словарь русского языка*. 2006. Ред. Горбачевич К.С. Санкт-Петербург: Наука].
- [БТСРЯ] – *Bol'soj tolkovyj slovar' russkogo âzyka*. 1997. Red. Kuznecov S.A. Sankt-Peterburg: Norint [*Большой толковый словарь русского языка*. 1997. Ред. Кузнецов С.А. Санкт-Петербург: Норинт].
- [НКJP] – Narodowy Korpus Języka Polskiego. (online) <http://www.nkjp.pl/>
- [НКРЯ] – Nacional'nyj korpus russkogo âzyka. (online) <http://www.ruscorpora.ru/> [Национальный корпус русского языка. (online) <http://www.ruscorpora.ru/>].
- [НСРЯ] – Efreмова Tat'âna Fëdorovna. 2000. *Novyj slovar' russkogo âzyka. Tolkovo-slovoobrazovatel'nyj*. Moskva: Russkij âzyk [Ефремова Татьяна Фёдоровна. 2000. *Новый словарь русского языка. Толково-словообразовательный*. Москва: Русский язык].
- [SFJP] – Skorupka Stanisław. 1977. *Słownik frazeologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.
- [SBral] – *Słownik 100 tysięcy potrzebnych słów*. 2003. Red. Bralczyk J. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- [SJP] – *Słownik języka polskiego*. 1992. Red. Szymczak M. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- [SJPDor] – *Słownik języka polskiego*. 1958–1969. Red. Doroszewski W. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Bibliografia

- Bjelajeva Ina. 2005. *Niepodstawowe nazwy barw w języku polskim, czeskim, rosyjskim i ukraińskim*. Warszawa: Wydawnictwo Wydziału Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Hartman Taylor. 1999. *Kod kolorów – typy osobowości zaszyfrowane w kolorach*. Warszawa: Wydawnictwo Amber.

- Jopkiewicz Andrzej. 2001. *Okresy rozwoju osobniczego a cykl rozwoju i regresu*. „Acta Scientifica Academiae Ostroviensis” nr 8: 11–23.
- Komorowska Ewa. 2010. *Barwa w języku polskim i rosyjskim. Rozważania semantyczne*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Kul'pina Valentina Grigor'evna. 2001. *Lingvistika cveta. Terminy cveta v pol'skomi russkom Źyках*. Moskva: Izd-vo Moskovskij licej [Кульпина Валентина Григорьевна. 2001. *Лингвистика цвета. Термины цвета в польском и русском языках*. Москва: Изд-во Московский лицей].
- Kustova Galina, Rachilina Ekaterina. 2003. *O nazwach barw zel'nyj i žel'tyj w języku rosyjskim*. W: *Studia z semantyki porównawczej, nazwy braw, nazwy wymiarów, predykaty mentalne*. Cz. II. Red. Grzegorzyczkowa R., Waszakowa K. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego: 23–36.
- Narloch Andrzej. 2006. *Prefiksal'nye prilagatel'nye cveta v sovremennoj russkoj presse*. „Studia Rossica Posnaniensia” vol. XXXIII: 77–83 [Narloch Andrzej. 2006. *Префиксальные прилагательные цвета в современной русской прессе*. „Studia Rossica Posnaniensia” vol. XXXIII: 77–83].
- Narloch Andrzej. 2013. *Cvetooboznačeniâ v russkom i pol'skom Źyках. Strukturno-semantičeskij terminologičeskij i kognitivnyj aspektu*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza [Narloch Andrzej. 2013. *Цветовые обозначения в русском и польском языках. Структурно-семантический, терминологический и когнитивный аспекты*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza].
- Sorokin Ūrij Aleksandrovič, Markovina Irina Ūr'evna, Krŭkov Anatolij Nikolaevič i dr. 1998. *Ėtnopsiholingvistika*. Moskva: Nauka [Сорокин Юрий Александрович, Марковина Ирина Юрьевна, Крюков Анатолий Николаевич и др. 1998. *Этнопсихоллингвистика*. Москва: Наука].
- Woszczek Marek. 2012. *Filozoficzny problem czasu i przestrzeni u Leibniza*. „Filozofia Publiczna i Edukacja Demokratyczna” nr 1: 106–110.
- Zych Anna. 1999. *Struktura i semantyka polskich i rosyjskich gniazd słowotwórczych z przymiotnikami wyjściowymi nazywającymi barwę*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.

Summary

Human life in colour semiotics exemplified by Polish and Russian language (Part I)

In the contemporary linguistic research, the colour system occupies a special position. Today's culture space is supersaturated with colours, which are important semiotic components of human functioning and their relationships with other people. This paper attempts to describe colour semiotics from the point of view of the human's development period. The author tries to find an answer to the question whether colours can also determine the age frame of a person. First, the relationship between colours and time is analysed. The suggested description of the stages of life through the colour spectrum shall allow answering the question how the respective stages of human life are determined by the colours assigned to them by the culture.

Key words: colour, time, metaphor, human ontogenesis, phraseologism

Kontakt z Autorem:
endrisz@amu.edu.pl